

MAGYAROS, NEMZETIES STÍLUS * MŰVÉSZI IRÁNY

K

kedves s egyúttal hálás témával: a magyar stíllel s ezzel összefüggésben a művészi irányú munkával kívánok e néhány sorban foglalkozni. Kedves témának mondom, mert már sok-sok élvezetes órát szerzett számomra, — hálás pedig a vele való foglalkozás, mert első sorban magunknak és a magyar könyvnyomtatásnak teszünk szolgálatot, ha érte lelkesedünk, érte fáradozunk, megvalósításán munkálkodunk.

Örvendetesen tapasztalhatjuk, hogy a magyar stíl megteremtésének szép eszméje mind nagyobb érdeklődést kelt és mind szélesebb körben szerez híveket. Egyre számosabb lesz a mesterszedő, ki alkalomadtán kedvvel használja föl munkáján a magyar motivumokat. S a cél megvalósítását közelebb viszi a szakköröknek ama dicsérendő határozata, hogy szakmunkára hirdetett pályázatok kiírásánál figyelemmel vannak a közhangulatra, az irányító áramlatra s határozottan magyaros motivumok alkalmazását kívánják a pályázótól. Ámbár e kívánság manapság még kissé illuzórius, midőn alig egy-két és hamar kimeríthető magyaros díszítő sorozattal rendelkezünk s ez is csak néhány nyomdában áll rendelkezésünkre.

Volt idő, nem is olyan régen, mikor komoly, műértő emberek nevetségesnek tartották magát a gondolatot is: nagyobb koncepciójú műveket, épületeket nemzeti ízlésben, magyaros motivumokkal díszítve fölépíteni. Azt még megengedhetőnek tartották, hogy apróbb tárgyakat, akár használatra avagy díszítésre szolgáltak, nemzeti ékítményekkel ruházzanak fel, — ennyire alkalmasnak és érdemesnek, hangsúlyozom: érdemesnek tartották, — de hogy nagy arányokban használ-tassék, a műépítészetben a többi nemzetek építési stíljével egyenjogúvá tétessék, azt merész gondolatnak, meg nem valósítható álomnak mondták.

És mégis hová jutottunk! Megértük, hogy egyik legképzettebb, egyik legnagyobb tehetségű műépi-

tészünk, számtalan ellenzője dacára hirdeti, hogy igenis alkalmazható a magyar díszítő stíl a műépítészetben s ennek ékes bizonyságául újabb időben úgy pályázatokból díjkoszorúzottan kikerülve, mint magánosok megbízása folytán, egymásután fölépíteti ebben az ócsárolt, figyelemre nem méltatott stílusban és új, eddig nem ismert elrendezési módszerben a főváros monumentális épületeit. Az öreg mester iskolát teremtett, számos követője akadt s ma már egynéhány bérházat is találunk, amelyeken magyaros formák mellett ízlésesen, nemes stilizálásban van a magyar motívum alkalmazva.

Emez eredménynek mi magyar nyomdászok csak igen-igen örülhetünk. Tapasztalat bizonyítja ugyanis, hogy az egyes műiparok nagy hatással vannak egymásra s ez esetben reánk nyomdászokra értékes nevelő hatással fog a magyaros építészeti stíl lenni.

Nyomdásztársadalmunkban szintén találkozunk a föntemplített s az építészetnél észlelt jelenségekkel. Nem fogadja-e mosolyogva sok szaktársunk ebbeli törekvéseinket és mondanak kísérletezéseinkről bölcs ítéleteket. Pedig e stílus manap még csak óhaj, — csak sejteni engedi, hogy valami alakulóban van s éppen ezért a kételkedők részéről korai és amellett helytelen is az ítélet, a vélemény megformálása.

Tudjuk, hogy stílek nem máról holnapra születnek. Hosszú kísérletezések, egyengetések során jutunk el a befejezett, a kész stílhez. S fejlődésükben nem állva meg, az idő folyamán folyton tisztázódnak, nemesülnek, egész a tökéletességig.

A magyar könyvnyomtatásban eddig csak magyar motívumokat ismertünk. A nemzeties tárgyú díszítés kutatói által magyaros jellegzetűeknek talált növényi díszítő elemek, mint: rózsa, szegfű, liliom, tulipán, krizantémum s a virágként kezelt pávatoll stilizálásával, alkalmazásával foglalkoztunk. De itt nem állhatunk meg. Ha ily formájukban használhatják is más díszítő-iparosok, de nem felelnek meg a mi munkáink ékesítésében. Nekünk nyomdászoknak a papiros felületét: egy sík teret kell betöltenünk, illetve e téren elrendezett szövegrészhez a díszítő anyagot alkalmaznunk. Tehát pusztán motívumokkal, melyek elvégre csak részei az ékesítésre szolgáló anyagnak, nem dolgozhatunk. Úgy vagyunk, mintha egy fölépítendő

házhoz összehordtuk volna a téglákat, — de hogy a ház fölépüljön, szükséges a szerves kapocs, mely az egészet szilárddá teszi. Tovább kell tehát mennünk. Magyaros motívumokat magyaros keretben, magyaros vonalakkal hozzunk összeköttetésbe s akkor eljutottunk a stíletteremtés első stádiumához.

Milyen is legyen jövőendő nemzeties stílusunk?

Hogy az teljesen megfeleljen gondolkozásunknak, felfogásunknak, arról ne is szóljunk. Akkor s csak akkor lesz nemzeti, lesz magyar, ha tolmácsolója lesz egyéniségünknek, ha visszatükrözi lelkünket. Itt csak részletkérdések jöhetnek tekintetbe. S e részleteknél figyelmünk a művészileg kiforrt nemes angol stíl felé irányuljon. És amit tőlük első sorban tanulnunk kell, az a művészi egyszerűséggel párosult célszerűségre való törekvés. Mert ha mi magyar könyvnyomtatók magyar ízlésen, magyar stíluson elmélkedünk, annak megvalósításán buzgólkodunk, akkor a fősúlyt könnyű használhatóságára, célszerűségére kell helyeznünk; hogy mikor megindulunk a stíletteremtés útján, akkor bennünket a széppel összeegyeztetett célszerűség vezessen. Ekkor a jó, a helyes úton vagyunk, mely végeredményében a biztos sikerhez vezet el bennünket. Kitartó munkássággal, nagy szeretettel azután tovább haladhatunk, — fejleszteni, nemesíteni kell csak ezután. És ki fog alakulni a magyar nyomdászati stílus.

* * *

Röviden áttérek a címben foglalt második kitételre, melynek tendenciáját a következőkben foglalhatom össze: igyekezzünk művészileg fegyelmezett nyomdászokká lenni. Hogy megismerkedjünk a művészi formaszépséggel, az előkelő, művészi elrendezéssel.

Erre pedig sokféle alkalom kínálkozik. Járjunk el mindenüvé, hol magunkat művészileg nevelhetjük, hol ízlésünket nemesíthetjük, — szemünket a szép, a hatásos formákhoz szoktatva, szépérzékünket fejleszthetjük. Ott vannak az évenként rendezni szokott műtárlatok, iparművészeti kiállítások. Tekintsük meg a nyilvános szobor- és épületepályázatra beérkezett műveket s ha utunk új, monumentális épület előtt visz el, ne sajnáljunk tanulmányozás céljából megállani előtte.

S ha e tárlatokon összehalmozott művészi termékeket figyelmesen tanulmányoztuk, akkor meg-

ismerkedünk a modern irány ama jellemvonásával, hogy minden anyag természetének, sajátságainak megfelelő technikával lesz megmunkálva. A művészi jelzőre tehát csak az a műtárgy tarthat igényt, amely az anyag sajátságainak, valamint céljának figyelembevételével nyerte formáit.

Ez az elv nekünk könyvnyomtatóknak azt tanítja, hogy maradjunk hűek a magasnyomású eljárásához és ne kalandozzunk el idegen tere-numokra. Szem előtt kell tehát tartanunk, akár egy díszes kiállítású könyvről, avagy csak egy igénytelen üzleti munkáról is van szó, hogy az alkalmazandó betű és ornamentika mindig a síkdíszítés jellegének feleljen meg. Tehát betű és díszítő-anyag dekoratív szempontból megalkotott legyen s ezért kerülnünk kell minden oly betűtípus vagy ékesítő-anyag alkalmazását, mely plasztikailag kívánna hatni.

De, hogy egységes hatásra törekedve, munkánkat az esztétika és szépség szempontjából is kifogástalanul, szigorúan a könyvnyomtatás alapelvei szerint tudjuk elkészíteni, ahhoz sok tanulmány, sok készültség, hosszú elmerülés, de mindenekfölött tisztult ízlés kell. Ezért kell megragadnunk minden kínálkozó alkalmat, amikor műízlésünket akár csak egy parányival gazdagíthatjuk, finomabbá fejleszthetjük.

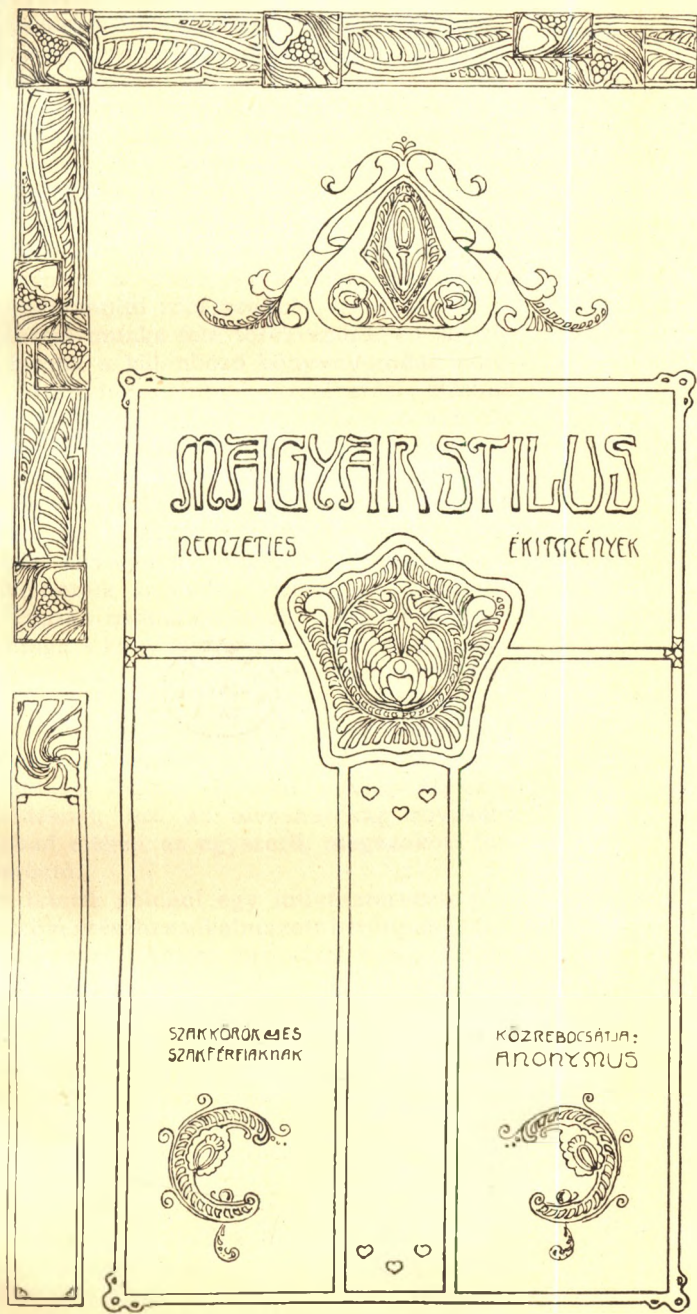
Eképpen észrevétlenül, de fokozatosan műveljük ízlésünket; a szép, a művésziesen szép fogalma mind mélyebb nyomot hagy bennünk, ítéletünk is biztosabb, önállóbb lesz.

S ha ízlésünk nemesítésében ennyire jutottunk, akkor nem lesz nehéz munkáinknak eredetibb, önállóbb külsőt adni. Nem lesz első dolgunk a betűmintakönyvet segítségül venni. Önérzetünkön vélünk csorbát ejteni, ha mi abból a füzetből kevés változtatással mintát másolunk elkészítendő munkánkhoz, mert ez esetben ama gondolat fog bennünket kísérni, hogy mi most tulajdonképpen más valakinek az eszével akartunk gondolkozni, másnak az eszméjét akartuk szellemi megerőltetés nélkül magunkénak tulajdonítani.

Vigyünk tehát lelket, egyéniséget munkánkba! Nyilatkozzék meg bennük szellemünk s legyen eredeti, legyen önálló.

Igyekezzünk kevés eszközzel nagy hatást elérni.

A művészet is a bájos egyszerűségben, a természetességben van leginkább jelen. Minden más csak tartalmatlan művészieskedés. Áll ez

MAGYAR STILUS
NEMZETIES ÉKÍTMÉNYEK

SZAKKÖRÖK ÉS SZAKPÉRIAKNAK

KÖZREBŐCSÁTJA: ANONYMUS

BUSCHMANN F.
KÖNYVNYOMDÁJA
BUDAPEST, IV. KÖRNERMEZŐ-UTCA 8. SZÁM

A

R

TÁRCZREND

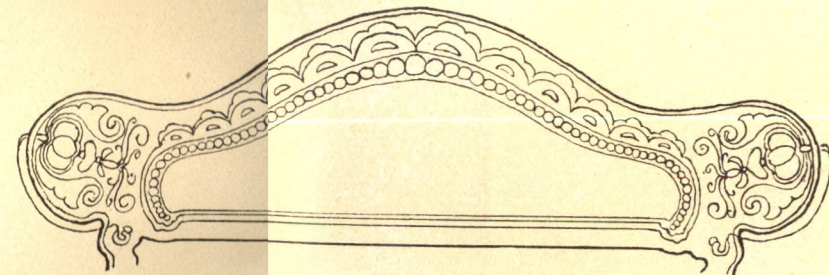

1905-İK ÉVI MÁJUS 5-ÉN

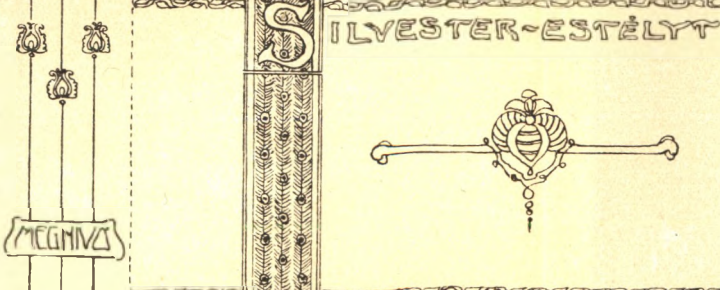
MŰSOR

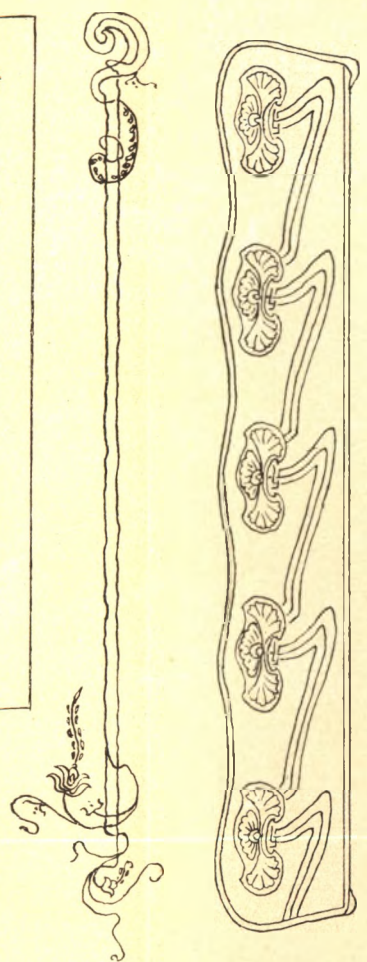
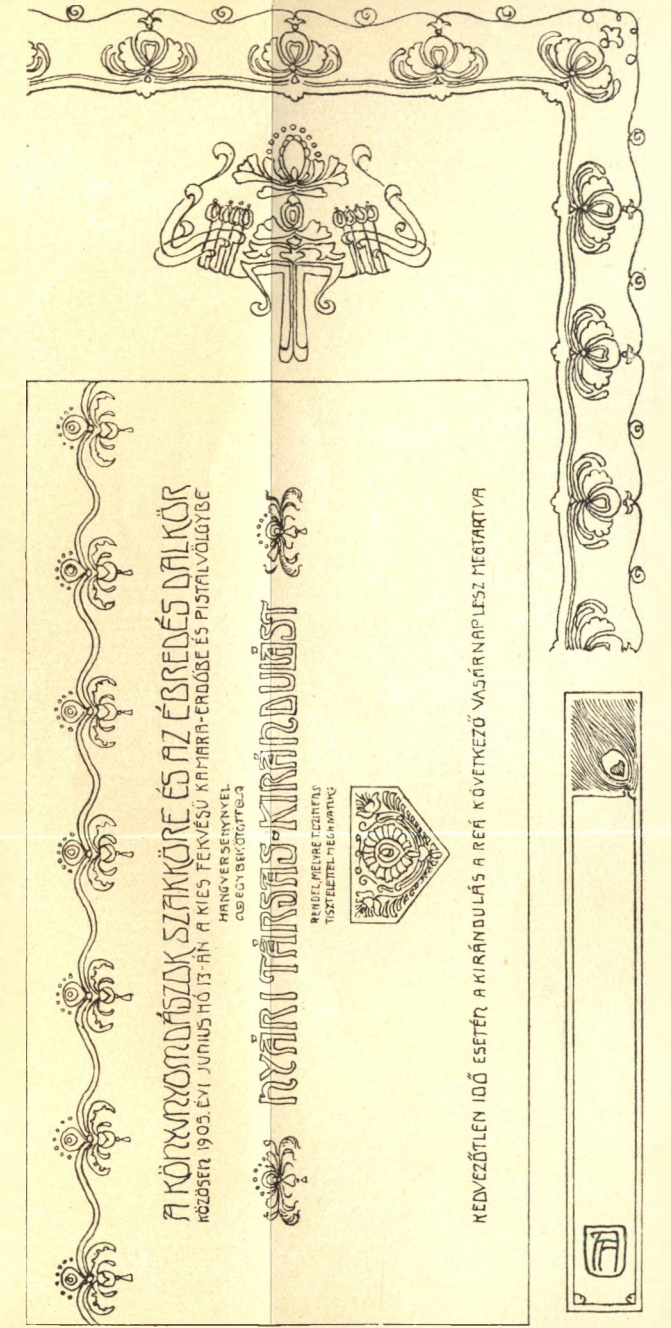
ÉBREDES-DALKÖR
1905 DECEMBER 15-ÉN

SILVESTER-ESTÉLYT

MEGHÍVÁS

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE ÉS AZ ÉBREDES DALKÖR
KÖZÖSEN 1905. ÉVI JÚNIUS HÓ 13-ÁN A KIS FÉKVESŰ KÁHMÁR-ERŐSÉ ÉS PISTÁLYVÖLTŐCE HANGYERSEMINYEL
CIBÉNYI BÉKÁSTUTÓRA

KIRÁNDULÓST

RAGOL, MEHRE TÖZSÉNS
TISZTELTETEL-REGHARTY

KEDVEZŐTLEN IDŐ ESETÉN, A KIRÁNDULÁS A REÁ KÖVETKEZŐ VASÁRNAPLESZ MEGTARTVA

különösen könyvnyomtató-művészetünkre. Soha annyi egyszerűségükben is hatásos könyvnyomtatói mestermunka nem készült, mint amióta a modern egyszerűség irányítja ízlésünket.

De nemcsak mesterszedések tervezésénél, elkészítésénél lesz befolyással művelt szépérzékünk, hanem belevihetjük a könyvek lapjai közé is. Gondosabb kiállítású művek előállításánál a szép formájú betűk megválogatásában, az alkalmazott könyvdíszek, illusztrációk elrendezésében, jó minőségű papiroson a tiszta, egyenletes nyomásban fog megnyilvánulni műérzékünk.

A művészi munka felé törekvésünkben segítőeszközt bírnak a különböző könyvnyomdai lemezekben. Aránylag könnyű kezelhetési módjuk alkalmat ad, hogy igénybevételükkel rövid idő alatt is önálló tervezésű munkákat készíthessünk. Magától értetődik, képzettségünk ama fokán, mikor ízlésünk és rajztudásunk eredeti alkotásra képesít bennünket. Mert annyi bizonyos, hogy a kész betűöntödei anyag sok esetben megköti kezünket, nem követhetjük szabadon eszménket, gondolatainkat. Hiszen mesterszedések, plakátok elkészítésénél maga a könyvnyomtatási betű merevsége is mindinkább szembeszökő lesz, melynek enyhítésére utóbbi időben az alfabet több betűjét kétféle alakban öntik, hogy általuk a sorok egyhangúsága változatosabbá tétessék. A ligaturák is részben e célt szolgálják. Persze egészen másképp áll ez a könyvszedésnél, hol az olvashatóság rovására nem szabad eltérni az egyszerű, megszokott formájú betűktől.

Miért tetszik például egy művésztervezte plakáton a szövegrészhez alkalmazott betűtípus? Mert eltér a sablonos, a kötött formáktól s mert lelket találunk benne.

Művészies irányban dolgozzunk tehát. Igen ám, de ne evvel kezdjük. Ez a végcél legyen. Zsenge szakbeli tudással ne akarjunk mestereknek látszani, mert mint mindenben, úgy a szaktudás elérésében sincs ugrás. Ismerkedjünk meg mesteriségünk technikájával, a helyes és jóformán törvényesített könyvnyomtatói szabályokkal és ezeket soha szem előtt ne tévesszük. Mert szomorú valóság, hogy itt tömérdek hibát követünk el és itt árulja el a legtöbb szedő hiányos szakképzettségét. Hozzányúlnak mindenhez, ami tulajdonképpen csak segítő eszköze a könyvnyomtatásnak

s amellet teljesen elfelejtenek a betűk munkásainak maradni.

Ferde helyzet ez. S a lelkiismeretlenségről, mit munkaközben elárulunk, arról ne is szóljunk. Pedig nagy igazság van abban, hogy valamely munkáról annak készítőjének lelkületére, jellemére lehet következtetni. Egyenes, becsületes jellemű munkás kifogástalan, hibátlan munkát készít, a hanyag munka ellenben a legtöbb esetben fogyatékos jellemű emberben talál elkészítőjére.

A technikailag helyes munkán kezdve, lépcsőről-lépcsőre emelkedünk, míg eljutunk a könyvnyomtatásnak iparművészetté emeléséhez. Mesterségünk amúgyis bizonyos iparművészeti jelleggel bír s csak tőlünk függ, hogy e magaslatot elérje és azt jogosan meg is tarthassa.

Öreg hiba, hogy fiatal szaktársainkból hiányzik az ambíció, a lelkesedés tüze. Munkájukat sokszor megbotránkoztató lelkiismeretlenséggel, fölületesen, nagy unalommal végzik s eszük léhaságokon járva, továbbképzésen nem gondolkoznak. Nem, így nem fogunk boldogulni. Hiába való lesz panaszunk a sors mostohasága fölött, mikor nem kívánunk tanulással, tudással azon némiképp javítani.

Szeressük hivatásunkat; lássunk a kenyeret adó pályánál többet benne. Ha majd üres óráinkban is kedvvel és örömmel fogunk szakdolgokkal foglalkozni, ha iparkodunk szakszervezkedésünk mellett szaktudásunk fejlesztésében lépést tartani, úgy ez esetben sikerteljesebb jövőt várhatunk.

És akkor nem kell félnünk a szedőgépektől, nem azoktól a bizonyosan bekövetkezendő változásoktól, amelyeket a tökéletesített szedőgép fog a könyvnyomtatásban előidézni. Hogy alapján megváltoztatja a nyomda képét s az alkalmazottak működési körét: az előrelátható. S ekkor fölötte előnyös lesz reánk nézve, ha szervezettségünk mellett művészies irányban nevelkedtünk és fejlődöttünk. Mert a gép minden időben csak lélek nélküli sablonmunkát fog végezni.

* * *

Visszatérek kiindulási pontomhoz s cikkemet a magyar stílről való elmélkedéssel fejezem be. Úgy vagyunk, hogy beteltünk a nálunk otthonos idegenlelkű nyomdászati ízlésekkel. Unalmasságig megszokott formáik, alkalmaztatási módjuk jó és szép

volt mindaddig, míg rászorulva voltunk, ameddig a magyar nyomdászat is fejletlen volt.

Valami új és friss, valami közvetlenebb után vágyakozunk. Olyan formák után, amelyek nem lesznek idegenítő hatással reánk, hanem a mi nyelvünkön fognak beszélni s fölmelegítenek, gyönyörködtetnek majdan bennünket. Ami egészen és speciálisan a mienk lesz, ami megfelel temperamentumunknak, érzésünknek. Mert ha minden téren kárhóztatandjuk is a sovinizmust, itten helyénvalónak kell találnunk. A gazdasági harcban országok népei egymásra vannak utalva, de munkáikon nemzeti egyéniségüket juttassák kifejezésre.

S erre igen alkalmas a magyar könyvnyomtatásnak mai, fejlődésnek induló helyzete. Szakembereink, szakíróink gárdája egyre növekszik, kiknek összeműködése kellő eredménnyel fog járni.

* * *

Cikkemmel kapcsolatban néhány vázlatomat mutatom be. Apró kavicsok ezek a magyar stílus kincsesbányájának felszínéről, de amely bányának mélyén dús aranyrétegekre fogunk találni.

Fáradalmasmunka jutott az úttörőnek. Nehézségszerszámmal kell az ellenálló szilárd tömegre rést nyitnia. De ez ne tántorítson el megkezdett munkánktól, ne hagyjuk el hűtlenül a fáradalmas munka porondját. Vezessen bennünket mindenha az önzetlen, a gyarló emberi hibáktól ment ügyszeretet. Tanuljunk és tanítsunk. Ki milyen sorban van. Legyünk a kor szellemétől áthatott munkások s emellett vigyük előbbre fejlődése útján szép művészetünket.

* * *

... Lelki szemeimmel belenézek a ködbe borult jövőbe. Látni vélem, hogy hazai betűöntődéink egymást túlszárnyalva iparkodnak nemzeties díszítőanyagot és betűket forgalomba hozni, lassan-lassan kiküszöbölve az idegenlelkű, idegen agytól kigondolt és megformált anyagot. S látom, hogy a többi nemzetek szakmunkásai, eleintén ugyan fitymálódva, de hovatovább elismerik, hogy tudunk önállóan, saját eszünkkel gondolkozni, munkánkba saját lelkünket leheljük s hogy van az idegen nemzetek sorában helyét megálló, számottevő magyar nyomdászat!

IFJ. AIGNER ANTAL.